

КАКВО ТРЯБВА ДА ЗНАЕМ ЗА ЗАЩИТАТА НА РАЗОБЛИЧИТЕЛИТЕ?

В основата на Директивата е разбирането, че чрез защитата на лицата, които подават сигнали, (разобличители) се защитава и обществения интерес и се гарантира по-добро управление както в публичния така и в частния сектор.

КОЙ Е РАЗОБЛИЧИТЕЛ?

Разобличителите са лица които подават сигнали за нередности свързани със сферата, в която работят. Директивата възприема широко разбиране за тази категория лица, като включва в нея не само тези които се намират непосредствено в трудово или служебно правоотношение, но и тези, които са били в такова, кандидатствали са за такава позиция или дори са били стажанти. Включени са и лица, които са в контакт с организацията, в която има нередности – доставчици или клиенти (тук се визира и публичния и частния сектор).

В КАКВО СЕ СЪСТОИ ЗАЩИТАТА?

Защитата, която Директивата предвижда, е всеобхватна и цели да гарантира ключови права като правото на труд, равното третиране, правото на свободно изразяване. Тя изисква държавата да гарантира с всички правни и организационни средства, че разобличителите няма да бъдат преследвани и по-неблагоприятно третирани за това, че са сигнализирали за нередност. Това включва (но не се изчерпва със) защита от уволнение, изключване от повишение, отказ от наемане, изготвяне на неблагоприятни препоръки, включване в черни списъци, предсрочно прекратяване или отказ от подновяване на търговски договори. Защитата може да се разпростре не само върху разобличителите, но и върху техни близки и свързани с тях юридически лица. Защитата е предвидена и за лицата, срещу които е подаден сигнал, – спрямо тях трябва да се прилагат мерки за защита до момента, в който нарушението не бъде прието за налично и не започне законова процедура за налагане на санкция.

КАКВО ДИРЕКТИВАТА ОПРЕДЕЛЯ КАТО НЕРЕДНОСТ?

Според Директивата, нередност е всяко нарушение на правото в област, в която ЕС има компетентност да създава регулации. Такива са например: обществените поръчки, екологията, защита на потребителите, спазването на правилата на конкуренцията. Закрила се предвижда независимо от това, как националното право квалифицира нередностите – като административни нарушения, престъпления или друг вид нарушения.

ЗАЩО Е НЕОБХОДИМА?

Необходимостта от защита е свързана с диспропорциите между възможностите на лицата, които подават сигнали за нередности, и тези, срещу които сигналът е подаден. Това е отделният гражданин срещу възможностите на институцията или бизнес. Често се засягат интереси на цяла гилдия, доколкото става въпрос за практики, които всички нейни представители използват. В това сравнение гражданинът няма нито ресурса, нито знанията, нито лостове да запази правата си без специалната защита на изискваното от Директивата законодателство и мерки.

КАК СЕ ПОДПОМАГАТ?

Специални мерки за подпомагане на разобличителите са предвидени наред с мерките за защита. Подкрепата се извършва както с оказването на помощ, включително правна и психологическа, така и в случаите, когато има нужда с финансови средства, които да го подпомогнат в период, в който е останал без доходи. Трябва да му бъдат осигурени и консултации за възможностите да действа и да се защити.

КАК БИВАТ НАСЪРЧАВАНИ?

Макар да не предвижда пряко задължение за това, Директивата разкрива възможност за държавите членки, ако преценят, да въведат и насърчаване за разобличителите. Това е подход прилаган най-вече в англо-саксонския правен кръг и то по отношение на разобличавания за прекратяване и предотвратяване на нарушения, които имат преки финансови измерения.

В КОИ ДЪРЖАВИ СЪЩЕСТВУВА ТАКАВА РЕГУЛАЦИЯ?

Държави членки на ЕС: Великобритания (1998), Румъния (2004), Словения (2011), Люксембург (2011, защита в рамките на трудовото законодателство), Малта (2013), Унгария (2013), Ирландия (2014), Словакия (2014), Холандия (2016), Франция (2016), Швеция (2016), Италия (2017), Латвия (2019);

Балканския регион: Косово (2011), Босна и Херцеговина (2013), Сърбия (2014), Македония (2015), Албания (2016);

Други държави: САЩ (1989), Нова Зеландия (2000), Норвегия (2005), Австралия (2013).

КОГО ЗАСЯГА РЕГУЛАЦИЯТА?

Широк кръг организации от публичния и частния сектори са задължени да организират адекватна защита на разобличителите. Най-напред това е държавната и общинската администрация, както и техните предприятия. Не е пропуснат и бизнесът, като съществуват различни правила, в зависимост от броя на ангажираните работници и служители. Независимо от броя на служителите правилата за защита трябва да се прилагат и в някои специфични сектори. Специален кръг бенефициенти от въвежданата защита са медиите, които ще могат да я разпрострат върху лицата, които им дават информация.

КОИ ЩЕ СА КОМПЕТЕНТНИТЕ ОРГАНИ ДА ПРИЕМАТ ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАРУШЕНИЯТА?

Всяка държава сама определя кои ще са компетентните органи да приемат информация за нарушенията като Директивата само примерно изброява съдебните, регулаторните и надзорните органи в съответната област, правоприлагащи органи, агенции за борба с корупцията, омбудсмани.

КАКВИ СА СРОКОВЕТЕ?

Държавите членки са длъжни да въведат всички вътрешни правила (закони, подзаконови актове и административни процедури) до 17 декември 2021 г. Ако не се извърши дерогация, същото важи и за субектите в частния сектор. Държавите членки подържат и изпращат на ЕК ежегодна информация и статистика по приложението на директивата.